

МАТЕМАТИКА И МАТЕМАТИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ, 2025
MATHEMATICS AND EDUCATION IN MATHEMATICS, 2025
Proceedings of the Fifty-Fourth Spring Conference
of the Union of Bulgarian Mathematicians
Varna, March 31 – April 4, 2025

**IN MEMORIAM: RAYTCHO LAZAROV –
MATHEMATICIAN, INSPIRER OF FUTURE
GENERATIONS OF MATHEMATICIANS, A MAN WITH A
CAPITAL “M”
(1943 – 2024)**

Petar Kenderov¹, Evgenia Sendova²

^{1,2}Institute of Mathematics and Informatics,
Bulgarian Academy of Sciences

e-mails:: ¹pkend@math.bas.bg, ²jenny@math.bas.bg

**IN MEMORIAM: РАЙЧО ЛАЗАРОВ – МАТЕМАТИК,
ВДЪХНОВИТЕЛ НА СЛЕДВАЩИ ПОКОЛЕНИЯ
МАТЕМАТИЦИ, ЧОВЕК
(1943 – 2024)**

Петър Кендеров¹, Евгения Сендова¹

^{1,2}Институт по математика и информатика,
Българска академия на науките

e-mails:: ¹pkend@math.bas.bg, ²jenny@math.bas.bg

Трудно е да преглътнем мъката, когато загубим приятел, който пееше, дирижираше и играеше хоро само дни преди да ни напусне! Но тази загуба не е само наша – на неговите приятели, колеги и ученици. Тя е и на математиката и информатиката, защото проф. Райчо Лазаров беше световно известен учен и ментор с международен авторитет и влияние.

Преди да предоставим думата на негови близки съратници и последователи, бихме искали да споделим няколко думи за живота и дейността му.

Проф. дмн Райчо Лазаров е роден на 23 януари 1943 г. в гр. Кърджали в семейството на Димитър Райчев Лазаров и Тодорка Киркова Джерахова. Завършва гимназия „Антим I“ в гр. Златоград през 1961 г. Продължава образованието си по математика в Математическия факултет на Софийския университет „Св. Климент

<https://doi.org/10.55630/mem.2025.54.201-212>

2020 Mathematics Subject Classification: 01A70.

Охридски“ (1961 – 1963) и в Университета във Вроцлав, Полша (1963 – 1966). В периода 1968 – 1972 г. е аспирант в Московския държавен университет „Ломоносов“. Специализира в Лабораторията „Ръдърфорд“ в Англия (1976 – 1977).

Математическата колегия разпознава в лицето на Райчо Лазаров един от основоположниците на развитието на числените методи за крайни елементи. Той беше учен с неограничен принос към утвърждаването на българската математическа школа на световната сцена. Теоретичните и приложните му изследвания в областта на числения анализ, крайните разлики, крайните елементи и високопроизводителните научни пресмятания са високо оценени. Публикациите му, разработени в сътрудничество с учени от Института по математика и информатика (ИМИ) и Института по информационни и комуникационни технологии (ИИКТ) при БАН, се радват на световна известност и признание.

Сред многобройните му отличия са: Медал „Марин Дринов“ с лента на БАН (2013), почетното звание **Dr. Honoris Causa** на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2006), **Медал на Института по математика и информатика при БАН** (2008), **Pichoridis Distinguished Lectureship** от Университета на Крит, Гърция (2008), както и званието **Erasmus Mundus Lecturer** в Европейското училище по индустриална математика (ESIM) в Университета Кайзерслаутерн (2008 – 2011).

Проф. Райчо Лазаров е **почетен професор на Texas A&M University**, носител на почетния знак „**За заслуги към БАН**“ и **професор емеритус на ИМИ**

– БАН.

Райчо Лазаров създаде прекрасно семейство. Съпругата му Донка (с която са делили радости и грижи в продължение на 56 години), дъщерите им Дора и Ирина и тримата им внуци Алекс, Джак и Джордж го описват като уникален съпруг, любещ, грижовен и щедър баща и дядо.

Представа за неговата работа в България и на международната сцена, както и за изключителното му сътрудничество с колеги и ученици в периода 1986 – 1991 г., можем да получим от неговите автобиографични бележки, споделени с приятели:

За работата на Райчо Лазаров през периода 1986 – 1991 в първо лице

Защитих дисертация за доктор на математическите науки през 1982 г. и бях назначен за професор в ИМИ на 21 юли 1986 г. През 1987 г. беше открита лабораторията по „Числени методи“, която ръководех. Сред моите сътрудници в лабораторията бяха: ветеранът в областта Стефка Димова, защитила докторат във ВЦ на АН СССР; близкият ми колега и съавтор Михаил Касчиев, защитил докторат в ОИЯИ, Дубна; Наталия Кольковска, Олег Илиев и Татяна Черногорова, защитили докторати в МГУ под ръководството на акад. А. Самарский; Панайот Василевски и Таня Костова, защитили докторати под ръководството на акад. Благовест Сендов. Имах чудесни сътрудници, като Ангелина Йотова и Вая Ракидзи, както и много добри и силни студенти и докторанти, сред които Людмил Зикатанов, Иля Мишев, Иван Йотов, Светозара Петрова и Тодор Димов.

След една година като гост-професор в Университета на щата Уайоминг (1987 – 1988), създадох международни контакти и започнах работа по съвместни научни теми.

(...) През 1989 г. напуснах Координационния център по информатика и изчислителна техника (КЦИИТ), където преди това бях зам.-директор на Лабораторията за паралелни алгоритми с директор акад. Благовест Сендов. Тази промяна ме освободи от административни задължения, но запази научните си връзки с ученици и сътрудници от КЦИИТ – Панайот Василевски, Светозар Маргенов, Христо Джиджев и Иван Димов.

(...) Сътрудничеството на лабораторията по „Числени методи“ с два института в Университета на щата Уайоминг – Institute of Scientific Computing и Enhanced Oil Recovery Institute, ръководени от професор Ричард (Дик) Юинг – се задълбочи. През лятото на 1989 г. с Олег Илиев и Светозар Маргенов прекарахме един месец в Университета на Уайоминг, работейки по съвместни теми с проф. Юинг. Една от основните задачи на института му беше подобряване на точността и ефективността на методите за решаване на математически задачи, свързани с моделиране на извличането на петрол от подземни находища.

Нашата задача беше разработването на метод, който използва сравнително груба мрежа с локално съгъстяване, така че изчислителните ресурси (операции и памет) да останат сравнително малки. Това беше типичен пример за научно-приложна задача, изискваща както математически методи за апроксимация, та-

ка и оптимално използване на компютърна архитектура с многопроцесорни машини.

(...) През зимата на 1990 – 1991 г. (лятото в Австралия) прекарах продуктивен период в Канбера. Участвах в лекции на Джим Брамбъл върху многомрежови методи и разделяне на области, които положиха основата за нашите съвместни статии в следващите години. Също така слушах лекции на Вернер Райнболд за нелинейни системи и изнесох две лекции по суперсходимост в метода на крайните елементи, което задълбочи сътрудничеството ми с Грахам Кери от Университета на Тексас в Остин.

В същото време работех дистанционно с Панайот Василевски върху конструиране и обосноваване на методи за локално съгъстяване на мрежата при решаване на диференциални уравнения. За три години (1990 – 1992) имах 15 публикации – един от най-продуктивните периоди в кариерата ми.

През май 1991 г. получих предложение за постоянна позиция като професор в департамента по математика на Университета на щата Уайоминг.

Спомените на Райчо Лазаров са ценни не само от фактологична гледна точка. Те разкриват и забележително повествователно умение. Спомените му се четат „на един дъх“.

В спомените на свои сътрудници и приятели

Чл.-кор. Светозар Маргенов, ИИКТ – БАН

Огромна е ролята на Райчо Лазаров в моя живот. През изтеклите 50 години той беше мой най-уважаван и обичан асистент и професор, научен и административен ръководител, и с годините все по-близък колега, съавтор и приятел. Неговата изключителна математическа ерудиция, академична етика и многостранен талант бяха вдъхновение, мотивация и неоценима подкрепа за поколения студенти и млади учени, избрали пътя към красотата на изчислителната математика.

През 1977 г. Райчо Лазаров се завърна от Англия след специализация в Лабораторията Редърфорд и аз имах шанса да бъда един от неговите първи дипломанти. С ентузиазъм се включихме в организирания от Райчо кръжок по метод на крайните елементи. В началото всеки от нас трябваше да представи по една глава от току-що станалата достъпна у нас в превод на руски книга G. Strang, G. Fix, *An Analysis of the Finite Element Method*, 1973. Това се оказа инициатива с много голямо въздействие. През следващите години резултатите на Райчо Лазаров и неговите ученици дадоха основание за международно признание на българската школа в областта на вариационните числени методи за решаване на диференциални уравнения.

Силни спомени съм запазил от лятото на 1989 г. Заедно с Райчо Лазаров и Олег Илиев посетихме за един месец Университета на Уайоминг по покана на професор Ричард Юинг, директор на Института по научни пресмятания. Разработвахме математически обосновани методи с локално съгъстяване на мрежата – към този

момент един от актуалните проблеми при моделирането на нефтени полета. Това беше типичен пример на научно-приложна задача, където за ефективното ѝ решаване играеше роля както математиката, така и съответната компютърна архитектура. Сътрудничеството с Дик Юинг има много измерения. Едно от тях е свързано със създаването и развитието на секцията по Научни пресмятания, на която дълги години съм ръководител.

През 2017 г. по покана на Райчо посетих Университета на Тексас (TA&MU) в Колидж Стейшън. Започнахме дискусии по една напълно нова тематика, свързана със създаването на числени методи с оптимална изчислителна сложност за решаване на уравнения, включващи дробна степен на оператора на дифузия в многомерни области със сложна геометрия. През следващата 2018 г. публикувахме (С. Харизанов, Р. Лазаров, С. Маргенов, П. Маринов и Я. Вутов) пионерска работа, в която предложихме принципно новия метод BURA (Best Uniform Rational Approximation). Така беше поставено началото на вече утвърдилата се българска школа в областта на числените методи за дробно-дифузионни задачи.

Райчо Лазаров е инициатор и съорганизатор на най-авторитетните международни научни форуми в областта на изчислителната и приложна математика в страната, в това число поредиците от конференции “Numerical Methods and Applications” и “Large Scale Scientific Computing”. Той е един от инициаторите на българската секция на SIAM. Огромна е заслугата на Райчо за сплотеността на колегията от български учени, работещи както в България, така и в редица от най-престижните университети и изследователски центрове в чужбина.

Той беше изключително уважаван и обичан от всички нас.

Дълбок поклон и благодарност!

Проф. Веселин Петков, Institut de Mathématiques de Bordeaux, Université Bordeaux

Познавам Райчо още от студентските си години (1962 – 1967) и с него са свързани безброй събития и спомени. Той притежаваше изключителната способност да установява контакти и да помага на математици, работещи в най-различни области. Един от примерите, които искам да споделя, е организираната съвместно с него международна конференция „Интегрални уравнения и обратни задачи“, проведена през септември 1989 г. Целта беше да поканим водещи математици, работещи в спектралната теория, теорията на разсейването и числените методи, както и млади български математици, които се занимаваха с тези области. Бяха преодоляни много трудности, нужно беше да убедим мнозина, че една такава конференция ще донесе значителни ползи. Интересът надмина всичките ни очаквания – световноизвестни математици от СССР изявиха желание да участват, като за много от тях това беше първото им пътуване в чужбина.

Заедно с Райчо трябваше да организираме всичко и неговият такт, отзивчивост и решителност се оказаха безценни за мен. Допълнителна трудност беше и фактът, че за повече от месец летище София беше в ремонт и не се приемаха международни полети. Полетите бяха отклонявани към летището в Пловдив. Благодарение на Райчо успяхме да се справим и конференцията премина с голям

успех. Участваха 120 души, а докладите бяха публикувани в *Pitman Research Notes in Mathematics Series*, vol. 235, 1991.

Райчо проявяваше интерес към различни области на математиката и активно подкрепяше млади български математици в тяхното творческо израстване – от аспиранти до световно признати професори. В последните години той следеше редовно видеозаписи на различни доклади. Бях много трогнат, когато след моя доклад на тема *Dynamical zeta function for billiard flow*, изнесен на колоквиума на МЦМН (София, 19 март 2024 г.), той ме поздрави с думите, че това е бил най-сложният доклад, който е проследявал през последните 20 години. Това беше и последната ни среща чрез видео връзка в Zoom.

Олег Илиев, Фраунхофер институт по индустриална математика, Кайзерслаутерн

За мен Райчо е олицетворение на блестящ учен и ефективен и внимателен ръководител. Райчо беше човек с голямо сърце – винаги загрижен, винаги готов да помогне. Той беше изключително уважаван и обичан от всички нас.

Беше есента на 1979 година, когато за първи път се срещнах с Райчо. Бях студент в четвърти курс на Московския университет, потопен в света на математиката, а той бе там по работа. Случайно чу българска реч, приближи се и се запознахме. Разговорът се завъртя около моите занимания, а когато му разказах какво изучавам, той ми предложи да избира тема за дипломна работа, свързана с тематиката, която развиваше заедно с група в София и в сътрудничество с групата на академик Самарски в Москва. Това предложение промени живота ми. Съгласих се и това щеше да бъде началото на едно дългогодишно сътрудничество и приятелство с Райчо.

След като завърших университета, започнах работа в Лабораторията по числени методи в Института по математика при БАН, ръководена от Райчо. Атмосферата в Лабораторията ме впечатли изключително много. Всички работеха с ентузиазъм, мотивирани да постигат нови научни резултати. Колективът беше изграден на основата на уважение и подкрепа – място, където нямаше завист, клюки или интриги. Обсъжданията бяха открити, а взаимоотношенията – приятелски. Често отбелязвахме празници заедно или просто се събирахме след работа, за да продължим научните дискусии в неформална обстановка.

Райчо имаше изключителен усет към младите учени. Той подкрепяше всеки, който работеше усърдно и проявяваше желание да се развива. Благодарение на него заминах за аспирантура в Московския университет. С него и с академик Самарски избрахме тема от общ интерес – моделиране на процеси на затвърдяване на метали, свързана със сътрудничество между Института по математика и Института по металознание. След аспирантурата Райчо ми възложи да координирам работата по тази тема между двата института – задача, която приех с уважение и отговорност. Това бе характерно за неговия стил на ръководене – той имаше доверие в младите и им поверяваше отговорни задачи.

През 1988 година Райчо ми повери организацията на втората международна конференция по числени методи – събитие, което той стартира през 1984 г., за

да събере учени от Изтока и Запада. Конференцията премина с огромен успех и събра изтъкнати математици от двете страни на «Желязната завеса» (която тогава вече започваше да се руши). За Райчо това беше голямо удовлетворение.

Когато Райчо се премести в САЩ, връзките му с лабораторията останаха здрави. Организираще сътрудничество със западни университети и визити, от които аз също имах възможността да се възползвам. През 1991 – 1993 година например заедно със Светозар Маргенов работехме за по няколко месеца с него и Дик Юинг в Университета на Уайоминг. Райчо не само че организираще тези визити, но и се грижеше за всяка подробност – посрещна ни на летището в Денвър, което беше на около 3 часа път от Ларами, помогна ни с настаняването и прекарваше време с нас в своя дом, помагаше дори с пазаруването.

В научната работа Райчо бе безкомпромисен към стандартите. Работата по съвместни статии с него беше истинско предизвикателство, но и невероятно обучение. Един конкретен случай остава запомнящ се – статия, върху която работихме и редактирахме цели 35 пъти, като няколко пъти започвахме от нулата. Това бе урок по професионализъм, който остави дълбок отпечатък върху мен.

Дори след като се преместих в Германия през 1999 г., връзките ми с Райчо останаха силни. Той и Дик Юинг често посещаваха Кайзерслаутерн, където подписах меморандум за сътрудничество с местния университет. Това отвори възможности за обмен на студенти и съвместни проекти, ръководехме съвместно аспиранти.

По това време много от сътрудниците на Лабораторията по числени методи в София бяха получили добри позиции в Западна Европа и САЩ и Райчо всячески способстваше за сътрудничеството между тези, които бяха заминали, и тези, които бяха останали.

Дълбок поклон и безкрайна благодарност – това, което съм днес, дължа до голяма степен на него.

Проф. Станислав Харизанов, ИИКТ – БАН, ИМИ – БАН

Нямах честта да познавам лично Райчо преди 2015 г., когато се засякохме в Созопол на юбилейната 10-а конференция „Large-Scale Scientific Computations“, традиционно организирана от секция „Научни пресмятания“ към ИИКТ – БАН, чийто член станах в края на 2014 г. Но през годините, прекарани в Германия, съм чувал името му не един или два пъти, обикновено в контекста на „гостът ни е бивш докторант на проф. Райчо Лазаров“. Смятал съм, че немците не са много емоционални хора, особено в академичната общност. Когато обаче споменавах името на Райчо, винаги го правех с огромно уважение и дълбока симпатия. В Созопол моментално разбрах „тайната“ за тяхното непривично поведение.

Райчо беше изключителен човек: винаги усмихнат, разбиращ, интересуващ се и подкрепящ. Не е имало случай да дойде до Института и да не се отбие да си поговорим на чаша кафе. А темите бяха широкообхватни: от наука и олимпийска математика, до баскетбол и политика. Работната му етика бе изумителна и вдъхновяваше и другите около него. А съветите му винаги бяха ненаатрапчиви, тактични, но същевременно право в целта. В периода 2018 – 2020, заедно със

Светозар Маргенов и Joseph Pasciak, Райчо имаше водеща роля за развитието на методите BURA за числено решаване на дробни по пространството елиптични задачи. Колегите от Австрия и до ден днешен на шега наричат този метод „The BULgariaAn Method“, а популярността и ефективността му се измерва в трицифрен брой на независимите цитирания в SCOPUS. След всяко международно състезание по математика за ученици Райчо неизменно поздравяваше отбора ни и после правехме анализ на представянето. За съжаление така и не успяхме да се срещнем на баскетболното поле, макар и неколккратно да бяхме правили планове за това.

Поклон пред паметта на проф. Райчо Лазаров – наставник, съавтор, колега и приятел! Всички, които се докоснахме до него, станяхме по-добри не само като учени, а и като хора.

Боян Димитров от името на „чуците“

Студентски години. Някъде в средата на август 1961 г. едно министерско постановление за развитие на математиката в България събра около 400 момчета гимназисти (с Райчо Лазаров бяхме сред тях) на приеман изпит по математика с обещанието да не ходим войници в задължителната тогава казарма, ако бъдем приети в Софийския университет, специалност математика. И двамата с Райчо бяхме приети. По-късно разбрахме, че предната година така били приети Петър Кендеров, Стоян Недев, Генчо Скордев, Петър Петров, Радостин Иванов, Цветан Игнатов, Тодор Боянов, Кирил Кирчев, Любомир Лилов, Стефан Радев, Евгени Христов. По-късно те станала групата на „Кюшетата“. Ние пък станали „Чуците“ (дума, образувана аналогично на рак-раци, звук-звуци). Живеехме в студентските общежития на 4-ти километър. Бяхме по над 10 души на кушетки в огромни стаи, наричани читални, с по едно шкафче. За втори курс вече се бяхме разбрали с колегите от випуска и тези от общежитието да се заселим заедно. А как пееше Райчо! Току вземе китарата и подхване някоя родопска песен. От него научихме „Гурбетчицата“. И до сега ме кара да потръпвам, като се сетя...

Аспиранти в МГУ. В сградата на МГУ математиците бяхме настанени от 14 етаж нагоре – всеки сам в едната от две стаички (двушки) с един вход. В другата стаичка беше настанен руснак или някой от републиките на тогавашния СССР. Райчо беше през една „двушка“ до мен. Кухните бяха с газови котлони и големи чайници и шкафчета. По средата на близо 100 метровия коридор имаше голяма зала за събрания, беседи, шахматни сеанси, другарски срещи. Помня, че там веднъж дойде тогавашният шампион Анатолий Карпов и ни победи всички в сеанс по едновременно игра на шах. При нас често идваше големият математик акад. Павел Сергеевич Александров с беседи за велики музиканти и композитори, като представяше музиката им по свой избор. Залата биваше препълнена от желаещи да го видят и чуят.

Българските аспиранти си създадохме собствен хор. На един от конкурсите на българските хорове в Москва и жури от Българското посолство нашият хор спечели първото място, а ние с Райчо бяхме солисти.

Професионални и житейски неволи. Когато се завърнахме от аспиранту-

рата в Русия, повечето постъпихме на работа в ЕЦНПКММ – Единен център за наука и подготовка на кадри по математика и механика към БАН. На българска територия нашите математици успяха да се запознаят със световни светилина като Дородницин, Самарски, Гнеденко, Понтрягин, Урбаник, Дейвид Кендал, Йе-жи Нейман. Наскоро защитилите докторски дисертации млади българи увлякоха в работата и интересите си редица студенти и ученици, жадни за научно изграждане и развитие. Моите ученици доктори са 9, а Райчовите са поне двойно повече (21). Спомням си, че работеше върху числени методи и паралелни алгоритми с използване на т.нар. “крайни елементи”. Това са нещо като различни градивни частици, с които може да се построи произволно приближение на всякакъв математически израз или решение на сложно уравнение. Самият Райчо умееше по този начин да пресмята с каква мощ трябва да излъчва един източник на светлина, за да се постигне определено качество на осветление на дадено разстояние от източника, след като премине през някаква среда с определена пропускливост.

Райчо е развеждал именити колеги от научната си област почти във всички възможни центрове, известни с математическото развитие и световната култура.

След като „ние, пътниците“ се установихме по новите си работни места в Америка, възобновихме връзките и помежду си, и с колегите, приятелите и родата в България. Постоянно си споделяхме кой как е, какво ново в семейството, как се развиват децата, обменяхме си актуални семейни снимки. Три пъти идвах на гости на Райчо и Донка в Тексас, където имаха къща, а той работеше в Texas A&M University.

Посещенията на Райчо и Донка в България обикновено траеха по месец-два. Престояваха главно в Ямбол, в дома на Донка. Посещаваха дъщерите си – Дора (в Ню Йорк) и Ирина (в Лондон), където са и внуците им. И винаги той организираше по една среща на „чуците“ и техните семейства в София. На мене пращаше подробен отчет в характерния си стил и много снимки.

За мен той бе „Легендарният Райчо“. Ако прочетете спомените му, ще се убедите, че заслужава да бъде наричан така. Все още чувам гласа му: **„Докато грее слънце в небето,/докато волен с вятъра тичам,/тебе, Родине, аз ще обичам.“**

Вземете една китара, и се опитайте да изпеете цялата песен като него.

Благодаря ти Райчо за всичко, което правеше за нас, за мен. Много ми липсваш. Обичам те приятелю!

По спомени на Таня и Панайот Василевски (написано от Таня)

С Райчо, съпругата му Донка и семейството му се познаваме от много години. От 1979 – с Райчо (най-вече професионално), но от около 1990 г. вече и с Донка Лазарова – също математик по професия, а по-късно – и с дъщерите им Дора и Ирина, които също имат професии, свързани с математиката. Постепенно станавме семейни приятели и останахме свързани за цял живот.

Нашият професионален и дори личен живот бяха силно повлияни от подкрепа-

та, оказана ни от проф. Лазаров, особено в началните години на професионалната ни подготовка и реализация. Неговата човечност и вечен оптимизъм бяха заразителни и по негов пример ние също сме оказвали помощ и подкрепа на по-младите от нас, доколкото е било възможно.

Първото ни запознанство с Райчо стана в последната година (1979) на обучението ни за степен магистратура на Софийския университет. Двамата с Панайот се срещнахме със ст.н.с. (тогавашната титла) Лазаров в Института по математика и получихме задания за курсова работа. Трябваше поотделно да прочетем статията, отнасяща се до моделирането на един вид антена и всеки от нас да напише и даде за изпълнение програма, която решава уравненията от статията.

Този кратък епизод беше единственото, което тогава ни свързваше. Завършихме магистратурата и не предполагахме, че не само ще видим Райчо отново, но и че животът ще ни свърже в близко приятелство и че той дълго ще играе ключова роля в професионалния живот и на двамата ни.

Малко след историята с курсовата работа Райчо ни извика и ни попита дали се интересуваме от работа като програмисти в новосъздаден компютърен център към ВИАС (Висш институт по архитектура и строителство). Това беше интересна перспектива за нас като току-що завършили. Макар в края на краищата да не се осъществи, я споменавам като доказателство за загрижеността на Райчо за бъдещето на двамата младежи-математици, които почти не познаваше...

Да превъртим времето напред с 8 години. През 1987 г. в Института по математика бе създадена секция по Изчислителна математика, на която ст.н.с. Лазаров стана ръководител. През изминалите години Панайот и аз бяхме защитили кандидатски дисертации и бяхме започнали работа. През 1984 г. Панайот постъпи в Института по математика, към секцията по Математическо моделиране, чийто член тогава беше и Райчо Лазаров. Постепенно Панайот започна да работи с Райчо по общи теми. През 1985 г. в БАН бе създаден КЦИИТ (предшественик на ИИКТ-БАН). Райчо Лазаров стана зам.-директор на Лабораторията по паралелни алгоритми към КЦИИТ, която напусна през 1989 г.

Така през 1987 г. Райчо всъщност работи на две места – в ИМИ и в КЦИИТ, а през същата година Панайот е научен сътрудник в новосъздадената секция по Изчислителна математика с ръководител ст.н.с. Райчо Лазаров. В предходната година (1986) Панайот бе прекарал 4 месеца в Nijmegen University, Нидерландия, на специализация, финансирана от КЦИИТ и с подкрепата на акад. Сендов и ст.н.с. Лазаров. Пътищата ни с Райчо все повече се преплитат.

Имайки предвид новоразкритата перспектива на паралелните алгоритми за ускоряване на изчисленията и по настояване на акад. Сендов, през 1988 г. Панайот се премести от секцията, ръководена от Райчо в Института по математика, в Лабораторията по паралелни алгоритми към КЦИИТ.

По същото време аз (Таня) работех вече в секцията по Математически модели в биологията към Единния център по биология в БАН, след предаване на дисертацията си през лятото на 1984 г. Когато Панайот се премести в КЦИИТ, аз кандидатствах да заема мястото му в секцията по Изчислителна математика в ИМИ. В тази секция можех да продължа изследванията си върху един нов тип

задачи с приложение в теоретичната биология. Така през 1988 г. станах член на тази секция с ръководител ст.н.с. Райчо Лазаров. По този начин през 1988 г. двамата с Панайот работехме в две различни звена на БАН, ръководени от ст.н.с. Райчо Лазаров.

По-нататък събитията започнаха да се съвставят. Райчо замина като гост-професор в САЩ през 1988-89 г., задълбочавайки едно ново сътрудничество с проф. Ричард Юинг (Prof. Richard Ewing) и други колеги от САЩ и Европа. Панайот все повече се ориентираше в тематиката на паралелните алгоритми и специализирани числени методи и започна сътрудничество с Райчо и с Дик Юинг. Аз започнах работа по един вид интегро-диференциални уравнения с приложения в биологията, към които изрази интерес професор Джим Дъглас, с когото съвсем случайно се запознах на конференция в Чехословакия.

Така случайностите и закономерностите се сляха в едно и през 1990 г. по препоръка на Райчо Лазаров, с подкрепата на Джим Дъглас за мен и одобрението и подкрепата на Дик Юинг, Панайот и аз заминахме на едногодишна визита в Университета на Уайоминг за сътрудничество с групата на Юинг.

При самото ни пристигане в Ларами, където се намира университета на Уайоминг, Райчо беше там за кратко време и ни посрещна. Беше спомогнал да ни наемат квартира и предложи да ни заеме пари, за да имаме за начало. Бяхме пристигнали от България през най-кризисното време – август 1990 г., без никакви пари, с всичките си дрехи и обувки и с едно от двете деца. Щяхме да получим заплати месец по-късно. Райчо не само ни даде пари назаем, за да посрещнем разходите за месеца, но и да купим кола – тя беше абсолютна необходимост. След това отидохме заедно да търсим кола и със съветите на Райчо купихме един стар Буйк, модел 1978 г.

Тази постъпка на Райчо беше изключително благородна и щедра, като се има предвид, че не е разполагал с излишни пари. По-нататък и ние се отнасяхме с разбиране и помощ към пристигнали след нас българи. Доброто води до добро.

От този момент нататък нашият живот и този на Райчо и семейството му, което все още живееше в България, се преплете безвъзвратно. През следващата 1991 г. семейство Лазарови взеха решение за емигриране в САЩ, отначало в Уайоминг, а след това – заедно с Дик Юинг се преместиха в Тексас. Там Райчо и Донка преподаваха в Texas A&M University (TAMU), College station, до пенсионирането си.

През годините се срещаме често професионално и като приятели. През 90-те години Панайот беше на визити в TAMU, работейки с Райчо и неговите колеги и студенти. Райчо и Донка прекараха в Калифорния една година, когато Райчо беше на сабатикал в LLNL (по покана на Панайот и на директора на звеното, в което работеше Панайот). Те също ни посетиха в Калифорния през няколко лета, през които Райчо идваше да работи в LLNL. Аз преподавах един семестър в TAMU по препоръка на Райчо през 2000 г. Докато бях там, естествено, често се срещам със семейство Лазарови. Разговаряме и по телефона, обменяме си картички и поздравления, осведомяваме се за живота и здравето си, съчувстваме си, съветваме се за неща от живота. Напоследък, когато Райчо се пенсионира от TAMU

и прекарваше повече време с Донка в България, се виждахме в София и дори в Ямбол, където ги посетихме през 2022 г. В Ямбол Донка и Райчо ни разходиха из целия град, споделиха с нас мили спомени и спретнаха вечеря у дома им – в къщата, където е израснала Донка. Много мила и топла среща беше. Райчо винаги носеше подаръци за децата при посещенията си у нас, в София или Калифорния. Панайот и Райчо често се срещаха по научни конференции.

През юни 2024 г. посетих сама семейство Лазарови в апартамента им в София. Райчо и Донка с гордост ми показаха направеното, част от което – по проект на Райчо. Райчо беше в прекрасна кондиция – както винаги бодър, бързоходен и оптимистичен. Не предполагах, че това е последната ни среща...

Това, което остава, са резултатите от труда, документирани в статии и книги, и семейството – децата, внуците. Остават студентите, докторантите, които продължават труда и идеите на преподавателя и човека Райчо Лазаров. Остава спомена за доброта, слънчевия характер, оптимизма и мъдростта му.

Да, трудно е да се опишат с думи всички качества, които правеха Райчо Лазаров уникален. Той бе истински учител и приятел – човек, който не само показваше пътя, но и беше готов да ти подаде ръка, когато тръгнеш по него. Винаги ще помним неговата доброта, професионализъм, отдаденост и щедрост в идеите. Той бе неизменна опора в живота на близки, приятели, колеги и ученици и създаваше обстановка, в която всеки максимално да развие и покаже способностите си. Светлината от неговото присъствие в живота ни ще продължава да озарява пътя, по който вървим. Да е светъл и твоят път в безкрайното, приятелю!

Благодарности

Издаваме нашата гореща признателност на всички, които споделиха свои спомени за Райчо и изразяваме съжалението си, че „ограничения на тома са твърде строги“, за да ги включим в пълния им обем.